

५

श्रीगणेशाय नमः॥ अनिधापहृदिविश्वेशं विधापगुरुवन्दनम्॥
 यो लोनां मुखबोधा यक्रियते तर्कसंग्रहः॥१॥ इत्यंगुलकर्मि सामान्य
 विशेषसमवाया नावाः सप्तपदार्थाः॥२॥ तत्र द्वयारिः पृथिव्ये ज्ञे
 यो द्वाकाशकालेदितात्मजलोसिजवेचनूपनसंग्रहस्य शीसंख्या
 पत्रिमासापद्यतसंयोगविभाजं परत्वं गुरुत्वं देवत्वं संहतं च उद्धिगुरुत्वं दुःखं च द्विष्य
 पत्नं धर्माधर्मसंस्काराश्चतुर्विधाः॥३॥ उद्धेयं शावक्षेयं शाकुचं प्रसाजं गज
 जनिपञ्चैव कर्माणि॥ साजान्यद्विधम्॥ पञ्चपञ्च॥ नित्यद्वयवत्तयो विशेषास्ते
 त्यजन्ता एव॥ समवायस्त्वैक एव॥ अभावश्चतुर्विधः॥ प्रागभावः प्रध्वंस्तात्वात्
 गताभावोऽन्योन्याभावश्चित्ति॥ तत्र गृह्यवती पृथिवी॥ सा द्विविधा॥ नित्याऽनित्या च
 नित्यापनमाराणूपा॥ अनित्याकार्यनूपा पुनस्त्रिधा॥ शरीत्रेन्द्रियविषयजेदात्॥ श
 रीत्रजस्तदादीनाम्॥ इन्द्रियगृह्यज्जाहकं चोरासा नासाज्जवर्तिः॥ विषयोनित्याया
 रादिः॥ पीतस्पर्शवत्प्रसापः॥ तद्विधः॥ नित्याऽनित्याश्च॥ नित्याश्च पनमाराणूपाः॥
 अनित्याः कार्यनूपाः पुनस्त्रिविधाः॥ शरीत्रेन्द्रियविषयजेदात्॥ शरीत्रजस्तदादीनाम्॥ १

पनात्माजीवश्चातत्रेश्वरः सर्वज्ञः पनमात्मा एकश्चाजीवः प्रतिदानीं प्रज्जोवि
 भुर्नित्यश्च। सुरवाद्युपलब्धिमाधननिन्द्यं मनः। तच्चत्पात्मनिपतत्वात्। अ
 नेजं श्रुतां नित्यं च॥ अथ गुराः। तत्र रूपं चक्षुसा त्रया ह्यगुरा विदेषः। तच्च
 श्रुते पीतनीत्यानलहन्तकपि प्राचित्र जेदात् सप्तविधम्॥ पृथिवी जल तेजो
 वृत्तिः। तत्र पृथिव्या सप्तविधम्। अभास्वज श्रुते। जले श्रुते भास्वज तेजसि। न
 सजाग्राह्यो गुरो न सः। सच मधुना नृत्तव्यनकेदु कषायति के जेदात् षड्विधः
 पृथिवी जल वृत्तिः। तत्र पृथिव्या षड्विधः। जले मधुने एव। धाराग्राह्यो गुरो गंध
 सच द्विविधः। सुनलिन सुमिश्रश्च॥ पृथिवी मात्र वृत्तिः। त्वगिन्द्रियमात्रग्राह्यो गुराः स्पर्शः।
 सच त्रिविधः। शीतोष्णानुष्णशीत जेदात्। पृथिव्यप्रेजे वायु वृत्तिः। तत्र शीतो
 जेते। अउल्लस जेति। अनुष्णशीतः पृथिव्याम्। वायौ च। रूपादिचतुष्टये पृथिव्या
 एक जेमानित्यं च॥ अन्ते प्रापा कर्जं नित्यं नित्यपत्रमारुगतं। अनित्यं काय
 म्। एकदिव्यवह न हेतुः संख्या। नवद्वयवृत्तिः। एक कर्मादिपरा कृपय नाना
 एकत्वं नित्यगतं नित्यम्। अनित्यगतं मनित्यं च॥ द्वितीयादि कर्मज्ञानि यमेव
 मानव्यवहारा साधनसाकाय साधनमारात्मनः। नवद्वयवृत्तिः। तच्च उर्विधम्। अ

इन्द्रियं न स ग्राहकं न स ग्राहकं न स ज्ञानं। जितौ ज्ञानवति विषयः स नित्यमुद्रि-
 त्तकं न कादिः। उल्लस्य शो वले जः। तद्विविधम्। नित्यमनित्यम्। नित्यं पञ्चमाशु-
 पञ्च। अनित्यं कार्यरूपम्। पुनस्त्रिविधम्। शरीरेन्द्रियविषयभेदात्॥ शरीरमादि-
 त्यलोके। इन्द्रियं रूपग्राहकं चक्षुः। कक्षता नाग्रवर्ति। विषयश्चतुर्विधः। भौमदि-
 व्यौदर्याकनजभेदात्। भौमं वज्र्यादिकम्। अविधुनं ईदिव्यम्। सौरविधुरादि।
 भुक्तस्याहारस्य नसादिपरिराजहेतुनुदर्थम्। आकनजं सुवर्णादि। रूपनहितस्य
 शो वा न वापुः। स द्विविधः। नित्योऽनित्यश्च नित्यस्य न माशु रूपः। अनित्यः कार्य-
 रूपः। पुनस्त्रिविधः। शरीरेन्द्रियविषयभेदात्। शरीरं वापुलोके। इन्द्रियं स्पर्शग्रा-
 हकम्। त्वक्। सर्वशरीराग्रवर्ति। विषयो वृक्षादिकम् हेतुः। शरीरान्तः स वापु-
 वापुः प्राणाः स चैकोप्य पाधिभेदात् प्राणापराणादिसंज्ञां लभते॥ शब्दगुणमाके प्रा-
 त्तैकम्। विभुनित्यम्। अज्ञाततादिव्यवहानहेतुः कालः। स चैको विभुर्नित्यश्च॥ प्रा-
 त्यादिव्यवहानहेतुर्दिकः। सा चैकानित्याविभ्वी चो ज्ञानाधिकनगामात्मा। स द्विविधः।

मानोपमानं शब्दभेदात् ॥ असाधारणकारणकारणकार्यनियतपूर्ववर्ति-
 काकारणस्य कार्यकारणभावप्रतिपत्तिरिति ॥ कारणानि विविधानि ॥ समवायसमवा-
 यिनिमित्तभेदात् ॥ यत्समवेतकार्यमुत्पद्यते तत्समवायिकारणम् ॥ यथात-
 जनेः पटस्य-पटश्च स्वगतनूपोदेः कार्यकारण ॥ शालवासहेकास्ति जनेः सम-
 वेतत्वे सति कारणसमवायिकारणम् ॥ यथातन्तुसंयोगः पटस्य तन्तु-
 पपटनूपस्य तदुभयजिनं कारणानि निमित्तकारणम् ॥ यथातु जीवेनादिकं प-
 टस्यातदेतन्निविधकारणमध्यपदसाधारणकारणं तदेव कारणम् ॥ तत्र प्रत्य-
 क्षज्ञानकारणप्रत्यक्षम् ॥ इन्द्रियार्थसन्निकर्षजन्यज्ञानं प्रत्यक्षम् ॥ तद्विविधम् ॥
 निर्विकल्पकं सविकल्पकं चेति ॥ तत्र त्रिभिः प्रकारकं ज्ञानं निर्विकल्पकम् ॥ सप्रका-
 रकं ज्ञानं सविकल्पकम् ॥ यथा-दित्योपेयाहमस्य यथा ज्ञेयमिति ॥ प्रत्यक्षज्ञान-
 तन्तुत्रिन्द्रियार्थसन्निकर्षः षड्विधः ॥ संयोगः ॥ संयुक्तसमवायः ॥ समवायः ॥ समवे-
 तसमवायः ॥ विशेषणविशेष्यभावश्चेति ॥ बहुबाह्यप्रत्यक्षजनने संयोगः ॥ द्वे-
 टनूपप्रत्यक्षे संयुक्तसमवायः ॥ बहुः संयुक्ते द्वे टनूपस्य समवायात् ॥ नूपत्वसावा-
 न्यप्रत्यक्षे संयुक्तसमवेतसमवायः ॥ बहुः संयुक्ते द्वे टनूपस्य समवेतसमवायात् ॥ तत्र न-

शुभरुद्धिर्हस्वचेति पृथग्व्यवहानकात्रां पृथक्कृतत्वा सर्वद्रव्यवृत्तिः संपुक्तत्वं संयो-
 गः। सोसाधानशाः। सद्दिविधः। कर्मजः संयोगजश्च। संयोगनाशको गुणाविभाजः।
 सर्वद्रव्यवृत्तिः। पृथग्व्यवहानकात्रां पृथक्कृतत्वेनेद्विविधे। दिक्कृतं कालकृतं
 तेषां। दूरस्थे दिक्कृतं पृथक्त्वम्। समीपस्थे दिक्कृतं पृथक्त्वम्। ज्येष्ठे कालकृतं पृ-
 थक्त्वम्। कलिकृतं कालकृतं पृथक्त्वम्। पलनासमवायिक्रान्तां गुणत्वम्। पृथिवीज-
 येवृत्तिः। स्थूलेनासमवायिक्रान्तां द्रवत्वम्। पृथिव्यपेक्षोवृत्तिः। तद्विविधम्। सा-
 सिद्धिकं जलेनेमिन्निकं द्वितिं प्रकृतेजसोः। पृथिव्यां धृतादीं श्रुतिं संयोगजं द्रवत्वम्।
 तेजसि सुवर्णादौ। पृथिवीभावहेतुर्गुणां स्नेहः। जलमात्रवृत्तिः। श्रोत्रग्राह्यो-
 शाश्वतः। आकाशमात्रवृत्तिः। सद्दिविधः। ध्वन्यात्मको वर्णात्मकः। ध्वन्यात्मको मेर्या-
 दौ। वर्णात्मकः संस्कृतभाषात्पुनः। सर्वव्यवहानहेतुर्बुद्धिर्ज्ञानम्। साद्विधा। स्म-
 रितं नुभवश्च। संस्कारजं ज्ञानं स्मरतिः। ते। श्रुत्वा ज्ञानं नुभवः। सद्दिवि-
 धिः। यथार्थोऽयथार्थश्च। तद्वद्विज्ञानं कान्तं नुभवो यथार्थः। सैव प्रमेतु-
 व्यते। तदभाववद्विज्ञानं कान्तं यथार्थः। यथार्थो नुभवश्चतुर्विधः। प्रत्य-
 क्षानुमितिः। अविज्ञानं। तद्वद्विज्ञानं। तद्वद्विज्ञानं। तद्वद्विज्ञानं। तद्वद्विज्ञानं।

चि ५

४

यत्र धूस्रस्रत्राडिनमिति तद्वन्ननैव निवाप्य धूस्रस्रथा तयं पर्वत इति ज्ञानमुत्पद्यते
 ॥ अथ ज्ञेयवालेषु पञ्चमः शोऽति उच्यते ॥ तस्मान्पर्वतोच्यन्ति मानि ज्ञानमनुमितिः
 ॥ तदेतत्स्वाधौ नुमानम् ॥ यत्र स्वयं धूमादडिनमनुमानपत्रप्रतिपन्नावधवदीय
 प्रपुन्येतेत्यनार्थानुमानम् ॥ यथा पर्वतोच्यन्ति मानधूमव्यात् ॥ यो धूमव्यात् ॥
 सवन्ति मानः ॥ यथा जहो न स ॥ तथा चायं तस्मात्तथेति ॥ अनेन प्रतिपादिता
 द्विजात्पत्रो नुमितिं प्रतिपद्यते ॥ प्रतिज्ञाते नूदात्तुप नयनिगमैः निपन्नाव
 धवाः ॥ पर्वतः अडिनमानिति प्रतिज्ञा ॥ धूमव्यादिति हेतुः ॥ यो धूमव्यात् सवन्ति
 मानिति उदाहरणं शास्त्रम् ॥ तथा चायमिदं पुनः ॥ तस्मात्तथेति निगमनम् ॥ स्वार्था
 नुमितिपराधीनमिति ॥ यो धूमव्यात् पञ्चमः शोऽति उच्यते ॥ तस्माद्विज्ञापराप्रशोऽनु
 मानम् ॥ यिदं विविधम् ॥ अन्वयव्यतिरेकीके वेत्यान्वयोऽन्वयव्यतिरेकीच ॥ अ
 न्वयव्यतिरेकीच ॥ यथा नदन्वयव्यतिरेकी ॥ यथा वन्तो साधे धूमव्यात् ॥
 यत्र धूस्रस्रत्राडिनमिति ॥ अन्वयव्यतिरेकी ॥ यत्र वन्ति न्नास्ति तत्र धूमोऽपि नास्ति
 यथा इदं निव्यतिरेकीच ॥ यथा वन्ति न्नास्ति तत्र धूमोऽपि नास्ति ॥ यथा वन्ति

५

पत्यस्यसमवायात् ॥ श्रोत्रे राशयश्च शब्दात्काने समवायः ॥ सन्निकर्षः ॥ क
 रीविवनस्याकाशस्य श्रोत्रत्वात् ॥ शब्दस्याकाशगुणात्त्वात् ॥ गुणगुणिनोः सम
 वायत्वात् ॥ शब्दत्वसाक्षात्काने समवेतसमवायः सन्निकर्षः ॥ श्रोत्रसमवेते
 शब्दशब्दस्य समवायात् ॥ अभावपूर्वविशेषराविशेष्यभावः सन्निकर्षः ॥
 धर्तुः संप्रते भूतत्वे ब्रह्मभावस्य विशेषरात्त्वात् ॥ एवं सन्निकर्षः ॥ जन्यज्ञानं
 प्रत्यक्षम् ॥ तत्कनराभिन्द्रियं प्रत्यक्षं प्रमाणात् ॥ तस्मादिन्द्रियं प्रत्यक्षं प्रमाणा
 जितिसिद्धम् ॥ ॥ अनुमितिकनरा मनुजानाम् ॥ परामर्शजन्यज्ञानमनु
 मितिः ॥ व्याप्तिविशिष्टपक्षधर्मात्तानं परामर्शः ॥ यथावन्ति व्याप्यधर्मज्ञानं
 र्वतः ॥ इति ज्ञानं परामर्शः ॥ तज्जन्यं प्रामाण्यं ॥ पूर्वतो वन्ति जानिति ॥ शानं मनुमि
 तिः ॥ यत्र धर्मस्तत्राङ्गितिसाहचर्ये नियमो व्याप्तिगतिः ॥ व्याप्यस्य धर्मतादि
 व्यक्तित्वं पक्षधर्मात् ॥ अनुमानं द्विविधम् ॥ स्वार्थपरार्थम् ॥ स्वार्थं स्वानुमिति
 हेतुः ॥ यथा स्वयमेव भूयो दर्शनेन यत्र धर्मस्तत्राङ्गितिसाहचर्ये नियमो व्याप्तिग
 तिः ॥ यथा परार्थं जानिति ॥ तद्विज्ञानं सादृशानः ॥ पूर्वतो धर्मसंघट्टति ॥ व्याप्तिं जनयति ॥

५

धाशब्देनित्यः॥ कृतकत्वादितिलक्ष्यं हि नित्यत्वाभावेन नित्यत्वे व्याप्यम् ॥
 साध्याभावे साधकत्वेनान्यस्य सत्त्वं लिख्यम् ॥ यथा शब्देनित्यः शब्द-
 व्याप्यः ॥ शब्देनित्यः शब्दव्याप्यः ॥ असिद्धिस्त्रिविधः ॥ साध्यासिद्धः ॥ सा-
 द्यासिद्धो व्याप्यत्वासिद्धश्चेति ॥ साध्यासिद्धो यथा ॥ गगनात्रविन्दसु न-
 मिः शत्रविन्दत्वात् ॥ शत्रुगगनात्रविन्दमाशयः ॥ स च वा स्मे च स्वरूपा-
 सिद्धो यथा शब्दो गुराश्वाद्गुणित्वात् ॥ शत्रुवैषम्यं शब्देनास्ति ॥ शत्रुस्य च
 शत्रुवैषम्यत्वात् ॥ साध्याधिर्व्याप्यत्वासिद्धः ॥ साध्यव्यापकत्वे सति साधना-
 व्याप्य उपाधिः ॥ साध्यसमानाधिक्ये रात्पन्नाभावाप्रतिषेधित्वं
 व्यापकत्वेन ॥ साधनबन्निष्ठात्पन्नाभावप्रतिषेधित्वं साधनाव्याप-
 कत्वेन ॥ पक्षलो धूमवान् धूमवत्त्वात् इत्यत्र शब्दो धूममुपाधिः ॥ यत्र
 धूमस्तत्रोर्ध्वनमिति साध्यव्यापकता ॥ यत्र बन्धितत्रोर्ध्वनमि-
 ति नास्ति ॥ शब्दो जालके शब्दोर्ध्वनाभावात् ॥ एवं साध्यव्यापकत्वे सति
 साधनाव्यापकत्वाद् शब्दोर्ध्वनसंयोग उपाधिः ॥ साध्याधिक्योर्ध्व-
 नसंयोगव्यापकत्वासिद्धम् ॥ यस्य साध्यभावप्रमाणं न तत्रा

अध्येयः प्रमेयत्वात् ॥ पटवदिति ॥ अत्र प्रमेयत्वाभिधेयत्वयोर्मिति रेकमपि
 नीतिः ॥ तेन सर्वस्य प्रमेयत्वाभिधेयत्वाच्च ॥ अतिरेकमात्रव्यापिकं केवलं
 अतिरेकीति ॥ यथा पृथिवी इतरेभ्यो निघते पृथिवीत्वात् ॥ यदितरेभ्यो न नि
 घते तेन जगत्पृथक् ॥ यथा जलं न चेदंतथा तस्मात् न तथेति ॥ अत्र पदद्वयत्वं
 दितं न निमित्तं न च पदद्वयं नो नास्ति ॥ पृथिवी मात्रात् स्पष्टत्वात् ॥ संदिग्ध
 साध्यवान् ॥ सपक्षः ॥ यथा धूमहेतोर्पक्षः ॥ निश्चितसाध्यवान् सपक्षः ॥ यथा
 तत्रैव महानसम् ॥ निश्चितसाध्याभाववान् विपक्षः ॥ यथा तत्रैव विपक्षः ॥ स च
 निघातो विमुक्तः ॥ सत्यतिपक्षो सिद्धवाक्षितः ॥ पञ्चहेत्वाभासाः ॥ स व्यभिचारी
 नैकान्तिकत्वम् ॥ यथा पृथ्वी ॥ प्रमज्जितमात्रमेवत्वादिति ॥ प्रमेयत्वस्य च न
 भाववति ॥ रुद्रेषु विद्यमानत्वात् ॥ सपक्षव्यावृत्तौ ॥ साधारणः ॥ यथा शब्दो
 पिनित्यः शब्दत्वात् ॥ शब्दत्वं सर्वेभ्यो नित्येभ्यो व्यावृत्तम् ॥ शब्दमात्रव्यतिः ॥
 अन्यप्यतिरेकदृष्टान्तगृहीतोऽन्यसंहायी ॥ सर्वमनित्यं प्रमेयत्वादिति ॥
 अत्र सर्वस्य साध्याभावत्वात् ॥ दृष्टान्तो नास्ति ॥ साध्यताभावव्याप्तेर्हेतुविमुक्तः ॥ य

विग्रहात् ॥ अग्निनासिंचेदिति प्रमाणात् ॥ योऽप्यनाविग्रहात् ॥ प्रहने प्रह
 नेऽसहोचानितानि गाना नयेत्यादिपदानि जप्रमाणाणि ॥ स्वाग्निध्याभा
 वात् ॥ वाक्यद्विविधम् ॥ लौकिकं वैदिकं चेति ॥ वैदिकं ईश्वरोक्तत्वात् ॥
 धर्ममेव प्रमाणात् ॥ लौकिकं नुमा प्रोक्तं प्रमाणात् ॥ अन्यदप्रमाणात् ॥ वा
 क्यार्थज्ञानं शाब्दज्ञानं तत्कनराशब्दः ॥ यथार्थो नुमेवोक्तिरूपितः ॥
 यथार्थो नुमेवैविध्यः ॥ संक्षेपविपर्ययतर्कज्ञानात् ॥ एकास्ति न
 धर्मिरिति विग्रहानाधर्मे वैशिष्ट्यज्ञानं संशयः ॥ यथास्थानुर्वा
 प्रुतवो वा ॥ मिथ्याज्ञानं विपर्ययः ॥ यथासुशक्तिकान्तमिति
 व्याख्यानेपेराव्यापकापेक्षार्थः ॥ यथापदिबर्हिर्न स्यात्तदाधु
 मोऽपि न स्यात् ॥ स्मृतिरपि यथार्थः यथार्थाच्चाप्रमाजन्मायथार्था
 अप्रमाजन्मा यथार्था ॥ सर्वे भ्रामनुकूलवेदनीये सुखम् ॥ सर्वेषां प्र
 निकूलवेदनीये दुःखम् ॥ इच्छा कामः ॥ ईषः क्रोधः ॥ लोभः प्रयत्नः ॥ वि
 दितव्यं न भवेत्तन्मिथ्या ॥ अविहितं कर्म जन्माधर्माः ॥ वद्यादयो वा

नश्चितः। गसवाधितः। पथावन्निननुद्वौद्रव्यत्वादिति॥ अत्रानुसृत्य
 साध्यस्याभावात्सत्त्वंस्पर्शनिप्रत्यक्षेण वागृह्यतइतिवाधित्वेन॥ व्या
 ख्यातेमनुमानम्॥ उपमितिकत्रानुपमानम्॥ संज्ञासंज्ञितानुपमि
 तिः॥ तत्कत्रांसादृश्यज्ञानम्॥ तथाहिकश्चिद्रूपेयमज्ञानम्॥ कुत
 श्चित्तुउवाचगोसदृशोऽवयवइतिश्रुत्वावनेगलोवाक्यार्थेस्मिन्गोस
 दृशंनपश्यत्॥ तदनन्तरमपंगवपश्यत्वाद्यत्तुपमितितुल्यप्रते॥
 आप्रवाक्येशब्दःप्रकारान्॥ आप्रस्तुपदार्थवत्का॥ वाक्यपदत्वग्रहः॥
 यथागामानयेति॥ शक्तंपदम्॥ अस्माच्छब्दादयनयोबोद्धव्यइतीश्व
 नसंकेतःसक्तिः॥ आकांक्षायोग्यतासंनिधिश्रवाक्यार्थज्ञानहेतुः॥ प
 त्यदस्पदसंज्ञानव्यतिरेकप्रयुक्ताननुभावकत्वनाकांक्षा॥ अर्थवाधो
 योग्यता॥ पदानामविलंबेनोच्चारणसंनिधिः॥ आकांक्षायहितवा
 क्यमप्रकारम्॥ यथागोनश्वःपुत्रवोहस्योतिनप्रकारम्॥ आकांक्षा

ना५

ना१

क्रियाक्रियावन्नौ॥ ज्ञानेयत्वी॥ विद्येयनेत्यद्वये चेति॥ अन्नादिः
 सान्नः प्रागभावः॥ उत्पत्तेः पूर्वकार्यस्य॥ सादिरनन्तः प्रध्वंसः॥ उ
 त्पत्त्यनन्तं कार्यस्य॥ त्रैकालिकः संसर्गावधि ज्ञप्रतिषेधोऽपि
 न्यन्ताभावः॥ यथा भूतत्वेद्येनो नास्तीति॥ तदात्मावधि ज्ञप्रतिषे
 धोऽप्यन्याभावात्॥ यथा ह्येनो न भवतीति॥ सर्वेषामपि पदार्थो
 नाप्यथोक्तो ह्येवाज्ञानात्सर्वैव पदार्था इमे॥ इति सिद्धम्॥ ॥ ॥
 इति तर्कसंग्रहः समाप्तः॥ ॥ ॥ कल्पादन्यायसविज्ञावात्प्रवृत्त्य
 तिसिद्धये॥ अनन्तमेव विदुषा न चित्सर्वसंग्रहः॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ संवत् १८७५ शके १९४० मार्ग मासे १३ कृष्ण द्विप्रतिपत्तिथौ नवि
 वा सत्रे संपूर्णतोपाति॥ श्रीकृष्ण॥ श्रीकृष्ण॥ श्रीकृष्ण॥ ॥ ॥

त्मगुणाः॥वृद्धीच्छाप्रयत्नानित्याश्रित्याश्रित्याइश्वरस्या॥अनित्याजी
 वस्य॥संस्काराश्चसिद्धिविधः॥वेगोभावनास्थितिस्थापकश्च॥वेगारम्भः
 पृथिव्यादिवतुष्टयमनोमात्रवृत्तिः॥अनुभवजन्यास्मृतिहेतुजीवना॥
 आत्ममात्रवृत्तिः॥अन्यथाकृतस्यपुनस्तदवस्थापादकःस्थितिस्थाप
 कःधनुनादिपृथिवीवृत्तिः॥चतुर्नात्मकं कर्म॥मूर्तिमात्रवृत्तिः॥उ
 द्देशसंयोगहेतुउद्देशपराम्॥अधोदेशसंयोगहेतुनवद्देशपराम्॥श
 रीरसन्निष्कृतसंयोगहेतुराकुञ्चनम्॥शरीरविप्रकृतसंयोगहेतुः
 प्रसारणम्॥अन्यत्सर्वजमनम्॥पृथिव्यादिवतुष्टयमनोमात्रवृ
 त्तिकर्म॥नित्यमेकमनेकाजगतंसामान्यम्॥द्रव्यगुणाकर्म्ममात्र
 वृत्तिपत्रं सत्ताश्रयनंद्वयत्वादि॥नित्यद्रव्यवृत्तयोऽवर्तकाविशेषाश्च॥
 नित्यःसम्बन्धःसमवायः॥अपुनसिद्धावृत्तिः॥यथोक्तंयोजनेकमपराश्रि
 तमेवावतिष्ठते॥नोचपुनसिद्धेः॥नवसमाययनिर्देशः॥गुणगुणित्वेः॥